

Onko virheellistä kirjallisuutta olemassa?

25.07.2007 - 08:32

Haluan omistaa pienen hetken pohdinnalle siitä, voiko kirjallisuus olla virheellistä tai voiko kirjallisuudessa tehdä virheitä? Tai voiko yleensä ottaen puhua virheellisestä kirjallisuudesta. Tekstiä kirjoittaessa ajattelin pääasiassa kaunokirjallisuutta, en esimerkiksi tietokirjallisuutta tai asiatekstejä. Tämä ei ole missään mielessä tyhjentävä essee aiheesta, halusin lähinnä kirjoittaa muutamista ajatuksista, jotka silloin tällöin pyörivät mielessä. Tässä blogimerkinnässä lipsutaan ihan vähän myös aikuisten kirjallisuuden puolelle.

Joskus on asioita jotka yksinkertaisesti pistävät silmään – nousevat kertomuksesta esille, ja kiusaavat lukijaa tarinan loppuun asti. Kutsun mielelläni kirjallisuudessa esiintyviä silmiinpistäviä seikkoja epäluontevuuksiksi tai epäjohdonmukaisuuksiksi. Näillä asioilla tarkoitan esimerkiksi kerrontarakennetta, joka herättää ajatuksen siitä, että tarina olisi pitänyt kertoa toisessa järjestyksessä. Siirtää jotakin kappaletta tai lukua johonkin eri paikkaan, tai jopa useampia kappaleita tai lukuja eri paikkoihin. Henkilöhahmo voi olla silmiinpistävä, jäädä liian valjuksi (paremman ilmaisan puutteessa voisi sanoa esim. että henkilöhahmo ei omaa tarpeeksi "ihmisen kaltaista ulottuvuutta") tai henkilöhahmo voi olla jopa liikaa läsnä tarinassa. Kerronta itsessään voi tuntua teennäiseltä, tai liian rakennetulta, jolloin tarinasta jää yksinkertaisesti tekemällä tehdyntä maku.

Charmian Husseyn [Salaisuuksien laakso](#) on kirja, jossa on mielestäni erittäin paljon silmiinpistävyksiä. Olen sitä mieltä, että se on yksi huonoimmista lukemistani kirjoista. En ole lukenut kirjaa sen jälkeen, kun sen ilmestyessä siitä kritiikin kirjoitin, mutta mieleen on jäänyt kirjan kerrontarakenne, joka tuntui aivan käsittämättömältä, sekä tarinarakenne, jossa ei loppujen lopuksi tuntunut olevan päätä eikä häntää.

Puhun sen vuoksi mielelläni silmiinpistävyyksistä, epäluontevuuksista tai epäloogisuuksista, koska en tiedä voiko niitä kutsua virheiksi: kirjallisuus ei ole esim. matematiikan tai fysiikan kaltainen tiede, josta pystyisi tieteellisen tutkimuksen avulla osoittamaan virheitä. Edellä mainitun kaltaiset epäluontevuudet tai epäloogisuudet esim. kerronnassa ovat monesti lukijan silmässä – se minkä yksi lukee yhdellä tavalla, toinen lukee toisella tavalla. Oman lukijan silmäni vaikuttaa väistämättä kuuden vuoden opiskelu yleisen kirjallisuustieteen parissa, ja etenkin pro gradu-tutkielman tekeminen, jota varten tulin jonkin verran pohtineeksi mm. tarina- ja kerrontarakenteita, sekä henkilöhahmoteorioita, sekä yhtä sun toista asiaa. Pitkäaikaiset prosessit, kuten opiskelu ja gradun kirjoittaminen, ovat ainakin omalla kohdallani vaikuttaneet siihen, millä tavalla kirjallisuutta luen ja tulkitseen.

Palatakseni asiaan: toki kirjallisuudessa voi tehdä esim. kieliopillisia virheitä. Mutta entäpä kirjan tyyli? Tyyliä on monenlaisia, ja voihan olla, että jonkun kirjoittajan tyyliin ei yksinkertaisesti kuulu esimerkiksi välimerkkien käyttö. Tai kertomus voi olla kirjoitettu puhekieliseksi. Voiko tällöin puhua kieliopillisista virheistä? Enpä tiedä. En oikeasti tiedä. On vain tunne siitä, että jonkin asian sanominen virheeksi kirjallisuuden parissa on hyvin voimakas kannanotto, jolle ei välttämättä löydy kunnollisia perusteita. Mieleen tulee esimerkiksi Nobel-palkittu Halldor Laxness, joka käsittääkseni kirjoitti kaikki teoksensa sillä tavalla kuinka islannin kieltä lausutaan: á lausutaan [au], eli esim. nimi Hákon lausutaan [Haukon], =haukka. Voiko tätä sanoa virheeksi, jos se on osa tyyliä, ja kirjailija toteuttaa sitä säntillisesti teoksissaan? Siitä huolimatta, että suunnilleen kaikki muut islantilaiset kirjoittavat kieltä "säännömukaisesti", eli siten kuten sitä tulisi kieliopillisten sääntöjen mukaan kirjoittaa.

Asiavirheitä saattaa tietysti sattua, ja sattuukin, mutta voisin kuvitella, että ne ovat yleensä lähinnä vahinkoja. Vaikea kuvitella kirjoittajaa, joka tekisi tahallaan asiavirheitä. Asiavirheisiin liittyä kuitenkin sellainen pikku pointti, että joskus niillä saattaa olla väliä: sain jokin aika sitten käsiini **Riikka Pulkkinen** esikoisteoksen *Raja*, jota olin odottanut suurella innolla. Vihdoin saisin lukea kirjan, josta olin kuullut niin paljon, ja joka vaikutti todella kiinnostavalta. Sitten tuli kaikenlaista, ja kirjan lukeminen lykkääntyi. Jossakin vaiheessa kuitenkin koitti hetki, jolloin aloin lukea kirjaa. Luin naisesta joka elää hiostavan kuumaa elokuuta, jonka yksinäisyys viiltää hänen kehoaan, ja itsemurhasta, jota nainen hautoo. Jo lyhyen pätkän aikana tunsin kuinka tarina alkoi tanssittaa aivojani. Kunnes luin lauseen *"Anja oli välttellyt lääkärin katsetta, kävellyt taakseen katsomatta ulos huoneesta, ulos terveystakesuksesta, kiihdyttänyt vauhtiaan ja kävellyt kunnes häpeä oli kukkivien hevoskastanjoiden reunustamalla tiellä alkanut laimentua."*

Hevoskastanjat kukkivat touko-kesäkuussa. Hevoskastanjoiden kastanjat kypsyvät elokuussa, elokuu on kuukausi jolloin voi käpylehmiä sijasta leikkiä piikikkäillä kastanjoilla. Hevoskastanja on yksi lempipuustani, ja kuluneen kevään ja alkukesän aikana otin niiden kauniista terttumaisista kukista jonkin verran kuvia, koska pidän niistä niin paljon. Sitten alan lukea pitkään himoitsemaani kirjaa, jossa puhutaan kuinka hevoskastanjat kukkivat elokuussa. Voi pojat, että ärsyynyin.

Jonkun mielestä tämä saattaa olla pikkujuttu, jonkun mielestä olen ehkä pikkumainen. Ehkä niin. Mutta en voi sille mitään, että fiilikset latistuiivat täysin, ja kirjan lukeminen loppui siihen. Ärsyyntyminen johtui paljolti siitä, että hevoskastanjan kukinta-ajan tarkistamisen ei luulisi olevan kovin iso asia. Ja jos tämä fakta on väärin, mitä muuta tarinassa on väärin? *Rajasta* oli syntynyt mielessäni sellainen kuva, että sen tarina seurailee realistisen kerronnan perinteitäme sijoittuen "oikeaan ja todelliseen" maailmaan. Että tarina ei ole esim. fantasiakirjallisuutta, eikä siinä näin ollen pitäisi olla maailmaa, jossa hevoskastanjat kukkivat esimerkiksi elokuussa.

Yritän palata tarinaan. Jatkan siitä mihin jäin. Kerrotaan syreenipuista, ne kukkivat toukokuussa. Hienoa hienoa. Kerrotaan mansikka-ajasta, se osuu heinäkuuhun, hienoa hienoa. Ehkä tämä tästä. Paitsi että syreenit ovat pensaita eivätkä puita. Mutta sentään syreeni on kirjoitettu oikein – liian usein sen näkee kirjoitettavan sireeniksi. Puhutaan elokuisesta ilmasta, joka on muuttumassa raskaammaksi lähestyvän syksyn painostuksen alla. *"Pionit rehentelivät tuhlailevasti tienpientareen kukkapenkeissä."* Lukeminen muuttui nykimiseksi: pionit kukkivat heinäkuussa. Eivät elokuussa. Mutta, ajattelin, ehkäpä tämä tarina kertoo pohjoisesta, siellä pionit saattaisivatkin kukkia vielä elokuussa. Se voisi hyvinkin olla mahdollista. Tai jos on oikein kylmä kesä, sitten ne voisivat kukkia elokuussa etelässäkin. Tämä kaikki juoksi aivojeni lävitse parissa sekunnissa, yrittäessäni hyväksyä sen mitä tarinassa kerrottiin. Mutta silti ärsytti, en voinut sille mitään.

Välihuomautuksena kerrottakoon vielä, että sitten mietin sitä, että tältäkö tuntuu niistä ihmisistä, jotka eivät pidä tieteiskirjallisuudesta tai fantasiakirjallisuudesta esim. niissä esitettyjen "epärealistisuuksien" vuoksi, joita monista scifi- ja fantasiajutuista hyppää silmiin? Ehkäpä heidän tuntemuksensa ovat jossakin määrin tämän suuntaisia.

Tohelo kun olen, ymmärrän paremmin kuin moni uskoisi, että tekevälle sattuu. Että virheitä sattuu. Virheisiin liittyen kuvittelen ymmärtäväni etenkin sen, että mistä ihminen on kiinnostunut määrittelee monesti sitä, mistä hän tietää jotakin tai kenties hyvinkin paljon. Ja se mistä tietää vähemmän, sen parissa puuhaillessa saattaa virheitä sattua helpommin. Puutarha-ihminen tietää hevoskastanjoista ja muista puista sekä kasveista jotakin, mutta ei välttämättä tuon taivaallista minkäänlaisista lääkkeistä ja pillereistä. Jos *Rajassa* mainittu Doxal-resepti olisi esimerkiksi kirjoitettu väärin, tai sen tilalla olisi jonkin sellaisen reseptin nimi jota ei ole olemassakaan, en olisi edes huomannut asiaa. Enkä näin ollen olisi kiinnittänyt siihen mitään huomiota, vaan jatkanut

tyytyväisenä kirjan lukemista. En itseasiassa edes tiedä, onko Doxalia olemassa, ja hevoskastojoita koskevan tiedon virheellisyys sai epäilyksen ulottumaan myös Doxaliin. Tapahtui ketjureaktio.

Tällaisia minä mietin. Heinäkuussa, hevoskastojojen kypsymistä odotellessa.